

Leibniz, Locke

François Rochat

◆ bytový seminář, česky | francouzsky, vznik: 17. 2. 1986

◆ private seminar, Czech | French, origin: 17. 2. 1986

Leibniz, Locke [1986]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1986-02-17 François Rochat – Leibniz, Locke (1)_s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Nom, prénom, profession.

Jiný hlas: Příjmení, jméno, povolání. Ne. No. Tu peux nous présenter ce que tu fais, qui tu es, d'où tu viens.

Jiný hlas: Alors, je m'appelle François Rochat.

Jiný hlas: Takže jméno je François Rochat. Rochat. Tak se to píše.

Jiný hlas: J'habite à Yverdon en Suisse.

Jiný hlas: V Yverdonu bydlím, ve Švýcarsku, to je takové tam nad Lausanne, čili od Ženevského jezera tak 30 kilometrů na sever, z kantonu Vaud.

Jiný hlas: J'enseigne la philosophie dans un gymnase à Lausanne.

Jiný hlas: Učím *filosofii* na gymnáziu v Lausanne.

Jiný hlas: Et ce soir, j'ai préparé un texte sur Leibniz.

Jiný hlas: A na tento večer jsem připravil povídání o Leibnizovi.

Jiný hlas: Le *Discours de métaphysique* de 1686.

Jiný hlas: Bude se to týkat jeho *Rozpravy o metafyzice* z roku 1686.

Jiný hlas: Et également sur le *Deuxième traité du gouvernement civil* de Locke de 1689.

Jiný hlas: Též se bude týkat *Druhého traktátu o civilní vládě* od Locka z roku 1689.

Jiný hlas: Alors mon exposé se compose de trois parties.

Jiný hlas: Moje expoé se bude skládat ze tří částí.

Jiný hlas: D'abord sur Leibniz.

Jiný hlas: Nejdříve něco o Leibnizovi.

Jiný hlas: Ensuite sur Locke.

Jiný hlas: Potom něco o Lockovi.

Jiný hlas: Et enfin une conclusion sur l'apport de ces auteurs à notre réflexion contemporaine.

Jiný hlas: A na závěr něco o přínosu těchto dvou autorů naší současné reflexi.

Jiný hlas: En ce qui concerne Leibniz, tout d'abord le point de départ.

Jiný hlas: K tomu, abychom měli z čeho vyjít, tedy co se Leibnize týče.

Jiný hlas: C'est un point de départ non discuté par Leibniz, il faut considérer ce point de départ comme une vérité ou bien comme un axiome.

Jiný hlas: Tedy východiskem není něco, co je diskutováno u Leibnize, nýbrž co je *axiom*.

Jiný hlas: Il s'agit de la vérité ou de l'axiome suivant : c'est que Dieu possède toutes les perfections.

Jiný hlas: A to sice *axiom* Leibnizův, že Bůh má všechny dokonalosti, vlastní všechny dokonalosti.

Jiný hlas: Il s'ensuit qu'il fait tout de la meilleure manière possible.

Jiný hlas: Z toho plyne, že dělá vše, činí vše tím nejlepším možným způsobem.

Jiný hlas: Dieu a la puissance, c'est l'omnipotence.

Jiný hlas: Bůh má moc, tedy všemohoucnost.

Jiný hlas: Dieu a la sagesse, c'est l'omniscience.

Jiný hlas: Bůh má moudrost, vševědoucnost.

Jiný hlas: Dieu a finalement la bonté, c'est la volonté parfaite.

Jiný hlas: Má konečně dobrotu, jde o dokonalou vůli.

Jiný hlas: Cette réflexion de Leibniz s'oppose en fait à la philosophie de Descartes et de Spinoza.

Jiný hlas: Toto uvažování Leibnizovo stojí v protikladu k Spinozovi a Descartesovi.

Jiný hlas: L'intention de Leibniz est tant de faire se rejoindre la métaphysique et la morale.

Jiný hlas: Záměrem Leibnizovým je spojit metafyziku a morálku.

Jiný hlas: C'est la reason pour laquelle il faut parler de l'amour de Dieu et de sa gloire.

Jiný hlas: A proto je u něho třeba mluvit o Boží lásce a jeho slávě.

Jiný hlas: Et si on ne parle pas de l'amour et de la gloire, on ne peut pas comprendre que c'est de sa volonté et de sa bonté que découle la perfection.

Jiný hlas: A nehovoří-li se o lásce a slávě Boží, nelze pochopit, že jeho sláva a jeho vůle jsou tím, z čeho plyne dokonalost.

Jiný hlas: Et la volonté de Dieu oriente la raison selon la justice.

Jiný hlas: A Boží vůle potom orientuje rozum směrem ke spravedlnosti.

Jiný hlas: Pour saisir exactement l'enjeu de cette réflexion dans son rapport polémique avec les autres rationalistes du XVIIe siècle, il faut dire que Spinoza et Descartes ne tiennent compte finalement que de la puissance de Dieu, que de sa raison, alors qu'il est fondamental pour Leibniz de montrer que Dieu est aussi amour, est aussi bon.

Jiný hlas: Abychom pochopili, v čem je ten vlastní půvab tohoto myšlení ve vztahu k té diskusi s ostatními mysliteli té doby, je třeba říci, že Spinoza a Descartes hovoří pouze o Boží moci a Božím rozumu, zatímco pro Leibnize je základní snaha ukázat, že Bůh je láska a dobrota.

Jiný hlas: Le fondement de la foi se trouve selon Leibniz dans cette vérité que Dieu agit toujours de la manière la plus parfaite et la plus souhaitable.

Jiný hlas: Základ víry je podle Leibnize v této pravdě, že Bůh jedná vždycky tím nejdokonalejším způsobem, jaký lze si přát.

Jiný hlas: La conséquence en est que aimer Dieu c'est vouloir trois choses.

Jiný hlas: Důsledkem toho jest, že milovat Boha znamená chtít tři věci.

Jiný hlas: C'est en fait trois choses qui découlent du fait qu'on veut ce que Dieu veut.

Jiný hlas: Tři věci, které plynou z toho, že člověk chce to, co chce Bůh.

Jiný hlas: Premièrement, Leibniz parle de l'acquiescement quant au passé.

Jiný hlas: Zprvė mluví Leibniz o zklidnění, uklidnění, co se týče minulosti.

Jiný hlas: Le terme d'acquiescement signifie donc acceptation.

Jiný hlas: Tedy ta *acquiescentia* znamená přijetí.

Jiný hlas: Il s'agit d'accepter tout ce qui nous est arrivé dans le passé.

Jiný hlas: Jde o přijetí toho, co se nám v minulosti přihodilo.

Jiný hlas: De l'accepter donc comme venant de Dieu.

Jiný hlas: Přijmout klidným způsobem to, co se událo, jako to, co přišlo od Boha.

Jiný hlas: Deuxièmement, quant à l'avenir, il faut agir sur tout ce qui est en notre portée pour contribuer au bien général.

Jiný hlas: Zadrhé, co se budoucnosti týče, je třeba jednat vůči všemu, co je v našem dosahu, aby se přispělo k obecnému dobru.

Jiný hlas: Troisièmement, c'est à Dieu de connaître l'heure et le lieu propres au succès de notre action.

Jiný hlas: Zatřetí, pouze Bůh zná místo a čas, které jsou pro naše jednání nutné, aby mělo úspěch.

Jiný hlas: En un mot, il faut avoir confiance en Dieu.

Jiný hlas: Jedním slovem řečeno, je třeba důvěřovat Bohu.

Jiný hlas: *et se rappeler que notre esprit limité nous conduit à l'ignorance métaphysique*, a připomenout si, že náš omezený duch nás vede k metafyzické ignoranci, *c'est-à-dire l'ignorance quant au cours dernier de la Providence*, tedy k ignoranci vůči těm posledním záměrům prozřetelnosti.

Ces trois points sont importants pour saisir que Leibniz ne conduit pas à une conception passive ni à une quelconque forme de fatalisme. Tyto tři body je třeba připomenout, abychom si uvědomili, že Leibniz nevypracovává nějakou pasivistickou koncepci, nebo nějaký fatalismus, *puisque l'avenir est ouvert et l'homme en est responsable*, jelikož budoucnost je otevřená a člověk je za ni odpovědný. *On peut même ajouter que c'est précisément parce qu'il appartient à Dieu de faire réussir ou échouer nos actions*, lze i dodat, právě proto, že je na Bohu, jestli naše jednání bude mít úspěch nebo zkrachuje, *que l'homme peut se libérer de l'angoisse de la réussite*, právě proto se člověk může osvobodit od úzkosti, která provází snahu o úspěch. *La responsabilité humaine reste entière puisque c'est le devoir de l'homme de contribuer*

au bien général. Odpovědnost lidská je celá zachována, neboť je to povinnost člověka přispívat k obecnému dobru.

Maintenant quant à la théodicée Leibnizovy, tedy ten termín, který byl Leibnizem vytvořen. *C'est vrai?* To jsem nevěděl. Tak dobrý, Leibnizem vytvořený termín.

Hejdánek: *Oui.* Je to Leibnizův termín, protože je řeckolatinský, *theodicea*, a my tam máme, tam v té pastě, *le terme gréco-latin.*

Jiný hlas: *Qui signifie étymologiquement la justice de Dieu.* To etymologicky má znamenat spravedlnost Boží, nebo spíše ospravedlnění, v čem...

Hejdánek: Ospravedlnění Boha se tak s oblibou říká.

Jiný hlas: *Et la signification philosophique est celle de la responsabilité de Dieu dans le mal.* A filosofický význam tohoto termínu je místo Boží odpovědnosti ve věci zla. *Il ne faut pas oublier qu'à ce moment-là on est en Europe en pleine guerre des religions,* třeba si připomenout, že v době vzniku tohoto termínu jsme v době, kdy Evropou zuří náboženské války, *et que la guerre, le meurtre, la violence au nom de la religion,* že války, vraždění, násilí ve jménu náboženství, *posent de manière tout à fait aiguë le problème de la responsabilité de Dieu dans le mal,* kladou velice vyhoceným způsobem otázku Boží odpovědnosti za zlo.

Les actions des créatures sont bonnes ou mauvaises. Konání stvoření, nebo to, co stvoření koná, je dobré nebo špatné. *Lorsqu'elles sont bonnes, Dieu les a voulues.* Když jsou dobré, znamená to, že je Bůh chtěl. *Quand elles sont mauvaises, il les a permises et en tire du bien.* Když jsou tyto činy špatné, znamená to, že je připustil a že jich chce použít k dobru. *Autrement dit, Dieu sait que tel ou tel homme fera le mal.* Jinak řečeno, Bůh ví, že ten který člověk bude konat zlo. *Leibniz prend l'exemple de la trahison de Judas.* Leibniz tady používá příkladu Jidášovy zrady. *Mais il l'a permis et il en a tiré un plus grand bien.* Ale Bůh to dovolil a nakonec z toho vyvodil ještě větší dobro.

Ainsi Leibniz peut concilier le libre arbitre et la volonté de Dieu. A tak Leibniz může smířit svobodnou vůli a Boží vůli. *Une conciliation qu'il opère à l'aide d'une distinction entre le niveau des événements particuliers et le niveau général de l'ordre de la Providence.* A jde o smíření, se kterým pak pracuje za pomoci určitého rozlišení mezi rovinou obzvláštních nebo jednotlivých událostí a rovinou obecnou, rovinou prozřetelnosti. *Je rappelle que l'homme est dans une situation d'ignorance métaphysique.* Tady připomínám, že člověk je ve stavu metafyzické ignorance. *Il est donc dans l'impossibilité de connaître le cours général de la Providence.* Tedy není schopen nahlédnout směřování prozřetelnosti, to, kam prozřetelnost míří. *Pour Leibniz les âmes intelligentes connaissent leurs actions.* Pro Leibnize rozumějící, inteligentní duše vědí o svém jednání. *Alors que les âmes inintelligentes sont en fait inconscientes.* Zatímco ty duše neinteligentní, jich vědomy si nejsou vskutku.

C'est cette âme intelligente qui fait que l'homme est citoyen de la république de l'univers dont Dieu est le monarque. Duše vědoucí působí, že člověk je občanem republiky universa, jehož hlavou je Bůh, monarchou. *Toute créature est appelée par Leibniz dans un autre texte monade.* Veškeré stvoření je v jiném Leibnizově textu nazýváno monádou. *Il s'agit aussi d'un terme qu'il a forgé lui-même.* Jde opět o jeho novotvar. *Une monade a ceci de particulier entre autres qu'elle renferme en elle-même tout ce qui va lui arriver.* Monáda mezi jiným má cosi společného... pardon, monáda sama v sobě všechno to, co se jí přihodí.

Jiný hlas: uzavírá, obsahuje to, co se jí přihodí. *Cette définition est importante parce que Leibniz va opérer à partir d'elle un raisonnement.* Tato definice je dost důležitá, protože z ní potom rozvíjí další úvahu. *Je l'explique de manière générale d'abord.* Vysvětlím to nejdříve obecně. *Avant de créer le monde.* Ještě dříve, než stvořil svět, *Dieu a examiné tous les mondes possibles.* Bůh přemýšlel, zkoumal všechny možné světy. *Un monde possible c'est un monde qui est logiquement possible.* Možný svět znamená svět logicky možný, *qui est donc conforme à la raison.* Tedy svět odpovídající rozumu. *Et ce qui fait la différence entre ces différents mondes.* A to, co liší tyto rozdílné světy, *c'est leur degré de perfection.* Je jejich stupeň dokonalosti. *Alors Dieu a examiné tous les mondes possibles.* Bůh tedy prozkoumal všechny možné světy,

c'est-à-dire une infinité. Tedy nekonečno světů, et parmi cette infinité de monde. A v této nekonečnosti světů il a choisi de rendre réel celui qui était le plus parfait. Se rozhodl učinit reálným ten nejdokonalejší svět, du point de vue bien sûr de l'ensemble. Nejdokonalejší z hlediska celku. Ça veut dire qu'en même temps qu'il a contemplé les mondes possibles. Tedy ve chvíli, kdy rozvažoval možný svět, il a pu voir toute leur histoire. Mohl už vidět také celou jeho historii. Donc le cours des événements dans leur totalité. Tedy běh událostí v jejich úhrnu. Et c'est justement la raison pour laquelle une monade contient en elle-même tout ce qui va lui arriver et que Dieu le sait. A to je právě důvod, pro který monáda v sobě už zahrnuje to, co se jí přihodí, a Bůh o tom ví. Si je prends un exemple de Leibniz aussi c'est que Dieu savait que Pierre allait renier le Christ. Například příklad z Leibnize, Bůh věděl, že Petr zapře Krista. Mais s'il a créé le monde où Pierre renie le Christ. Avšak jestliže stvořil svět, kde Petr zapře Krista, c'est parce qu'il est le meilleur. Učinil to proto, že je to svět nejlepší. Parce qu'il y a bien sûr des mondes où Pierre ne renie pas Jésus. Samozřejmě jsou světy, možné světy, kde Petr Krista nezapírá.

Hejdánek: Tam se právě říká, že jsou možné...

Jiný hlas: A jsou světy. Ah, il n'y a pas des mondes possibles, mais il y a des mondes. Ah, bon, jsou světy. Par exemple il y a un monde où Pierre ne rencontre pas Jésus. Je svět, kde Petr nepotká Ježíše, il y a un monde où Pierre rencontre Jésus mais ne le suit pas. Nebo kde ho potká, ale nenásleduje ho, et cetera. A tak dále.

Hejdánek: Takže se těmi možnými světy liší.

Jiný hlas: *Et ce qui fait justement la caractéristique de notre world, c'est qu'il a passé du stade du possible à la réalité, qu'il a donc été réalisé. Náš svět je v tom zvláštní, že z toho stadia možnosti přešel do stadia reality. À partir de cette idée générale Leibniz fait des distinctions plus précises. A vycházejí z této obecné myšlenky, pak provádí rozlišení přesnější. Le premier terme qu'il emploie c'est celui de certain. První termín, kterého užívá, je slovo jistý nebo určitý, certain. Ce qui est certain c'est ce qui est contingent. To, co je jisté nebo určité, je kontingentní, mais assuré par Dieu. Kontingentní, tedy může se udát a nemusí, ale je to Bohem zajištěno. Le certain s'oppose au nécessaire. To jisté nebo určité stojí v protikladu k nezbytnému, druhý termín, nezbytné. Le contraire de certain implique contradiction. Protikladem určitého v sobě zahrnuje protiklad. Si je reprends la situation de tout à l'heure, il ne peut pas exister un monde où Pierre n'est pas Pierre. Tedy nemůže existovat svět, kde Petr není Petrem. Et il est certain que le monde où Pierre existe. A je jisté, že svět, kde Petr existuje, même si il aurait été possible d'avoir un monde où Pierre ne renie pas le Christ. I když by bylo možné mít svět, kde by Petr Krista nezapřel. Donc pour Leibniz il y a l'assuré qui n'est pas nécessaire. Pro Leibnize je něco, co je zajištěné, ale co není nezbytné. Entre parenthèses ces distinctions ont comme intérêt justement de montrer la bonté de Dieu. Toto rozlišení chce poukázat na Boží dobrotu, et de montrer contre Spinoza que tout ne se fait pas par nécessité. A chce oproti Spinozovi ukázat, že ne vše se děje z nezbytnosti, mais que précisément la volonté de Dieu intervient. Nýbrž že zasahuje do věcí Boží vůle, en fonction de l'amour que Dieu a pour ses créatures. Boží vůle jakožto láska, kterou Bůh má ke svému stvoření. Donc il y a le nécessaire, il y a l'assuré. Tedy je něco nezbytného a zajištěného, jsou to termíny. L'assuré est la modalité de la réalité. Zajištěnost je modalitou skutečnosti, mais dans ce qui est contingent il y a une infinité de possibilités mais qui n'arrivent pas justement. Ale v tom, co je kontingentní, v tom je nekonečnost možností, ale možností, které [nesrozumitelné] nepřicházejí. Možnosti toho, co se neudává.*

Jiný hlas: *Ça signifie que l'imperfect est possible mais il n'existe pas parce qu'il est mal.*

Hejdánek: To znamená, že nedokonalost je možná, avšak neexistuje, protože je špatná. Tak jsem tomu rozuměl.

Jiný hlas: *Autrement dit parce que Dieu ne le veut pas.*

Hejdánek: Jinak řečeno, protože Bůh ji nechce.

Jiný hlas: *Mais il aurait été possible. On a ainsi trois principes.*

Hejdánek: Ale byla by možná. A tak tady se setkáváme se třemi principy.

Jiný hlas: *Alors, premièrement c'est le principe de contingence.*

Hejdánek: Zprvč princip *kontingence* – jak tomu budeme říkat, nahodilosti, ne, jak se tomu dá říct?

Jiný hlas: Kontingence, kontingence.

Hejdánek: Kontingence. Můžeme přeložit slovo *kontingence* jako náhoda? No, ne tak docela, už jsme to slovo vysvětlili. *Kontingence* však spočívá na myšlence dostačujícího rozumu.

Jiný hlas: *Tout ce qui arrive a une raison suffisante d'arriver.*

Hejdánek: To znamená: vše, co se udává, má nějaký dostačující důvod k tomu, aby se událo.

Jiný hlas: *Ce qui nous permet d'arriver au à l'assuré, à l'ujistěnost.*

Hejdánek: Což nám dovoluje dojít až k zajištěnosti, k ujištěnosti.

Jiný hlas: *Le deuxième principe c'est le principe de nécessité.*

Hejdánek: Druhým principem je nezbytnost.

Jiný hlas: *Qui repose donc sur l'idée de la non-contradiction.*

Hejdánek: Která spočívá na myšlence neprotivnosti nebo neprotikladnosti.

Jiný hlas: *Ce qui signifie notamment que ce que fait Dieu est rationnel.*

Hejdánek: Tedy znamená to, že co Bůh činí, je rozumné, je racionální.

Jiný hlas: *L'exemple en est les lois de la physique.*

Hejdánek: Příkladem jsou zákony fyziky.

Jiný hlas: *Troisièmement, le principe de causalité.*

Hejdánek: Zatřetí princip kauzality.

Jiný hlas: *Qui repose sur le fait que Dieu est la cause des substances.*

Hejdánek: Který říká, že Bůh je příčinou substancí.

Jiný hlas: *Et ça signifie aussi que les interactions ou les relations entre les substances passent par Dieu.*

Hejdánek: Tedy interakce, vztahy mezi substancemi jdou přes Boha.

Jiný hlas: *Ce raisonnement de Leibniz a ceci d'originel qu'il permet de poser une continuité entre la métaphysique et la morale.*

Hejdánek: Toto uvažování Leibnizovo spojuje originální... něco, co nám dovoluje spojit metafyziku a morálku.

Jiný hlas: Mravnost.

Hejdánek: Tak mravnost, dobře. Mravnost a metafyziku. Etiku? Mravnost, dobrý. Mravnost a metafyziku.

Jiný hlas: *Le principe de l'existence du monde physique est la perfection.*

Hejdánek: Principem existence fyzického světa je dokonalost.

Jiný hlas: *Le principe de l'existence du monde moral est la félicité.*

Hejdánek: Principem existence morálního světa je blaženost, štěstí.

Jiný hlas: *Ainsi donc se rejoignent la raison, perfection, avec le bonheur, félicité.*

Hejdánek: A tak se spájí zde rozum, dokonalost se štěstím, blaženost.

Jiný hlas: *Ce qui signifie aussi que Dieu est créateur, constructeur du monde en quelque sorte, et monarque.*

Hejdánek: To znamená, že Bůh je stvořitel, stavitel světa v jistém smyslu, a je monarchou.

Jiný hlas: *C'est-à-dire en tant que responsable moral de la création.*

Hejdánek: Jakožto mravně odpovědný za stvoření.

Jiný hlas: *Et il est donc monarque d'une république dans laquelle il parle à chaque être humain.*

Hejdánek: Je tedy monarchou republiky, v níž mluví ke každé lidské bytosti.

Jiný hlas: *Cette parole ayant été exprimée par Jésus-Christ.*

Hejdánek: Tato jeho slova byla vyjádřena Ježíšem.

Jiný hlas: *Dieu parle à chaque homme au travers de Jésus-Christ et des évangiles.*

Hejdánek: Bůh mluví k člověku skrze Ježíše a evangelia.

Jiný hlas: *Ce point est aussi frappant lorsqu'on pense à Spinoza et à Descartes, qui ne parlent pas des évangiles comme d'une parole adressée à chaque individu en particulier.*

Hejdánek: To je takový bod velice nápadný, když si připomeneme Spinozu a Descarta, kteří nemluví o

evangeliiu jako o slovu, které je každému jednotlivci určeno.

Jiný hlas: *Ces quelques éléments permettent, j'espère, de comprendre la formule de Leibniz selon laquelle tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes.*

Hejdánek: Těchto několik prvků nám dovoluje, jak doufám, pochopit slavnou Leibnizovu větu, podle níž vše je pro dobro v tom nejlepším ze světů, nejlepší ze světů.

Jiný hlas: *Il s'agit d'une position philosophique d'optimisme radical qui n'est fondée que dans la confiance en Dieu.*

Hejdánek: Jde tedy o filosofickou pozici radikálního optimismu, která není založena na ničem jiném než na důvěře v Boha.

Jiný hlas: *Comme je l'ai dit tout au début, dans le Discours de métaphysique Leibniz ne discute pas la question de savoir si Dieu existe ou non.*

Hejdánek: Jak jsem řekl na začátku, v Rozpravě o metafyzice Leibniz nedisputuje o tom, jestli Bůh existuje, nebo ne.

Jiný hlas: *Il considère cette affirmation comme une vérité. C'est une particularité de sa pensée.*

Hejdánek: On to považuje, tuto výpověď, za pravdu. Je to zvláštnost jeho myšlení.

Jiný hlas: *Pour nous aujourd'hui, ne devrait pas diminuer son intérêt.*

Hejdánek: Pro nás dnes by tato zvláštnost jeho myšlení neměla umenšit náš zájem o ni.

Jiný hlas: *Il suffit au fond de remplacer l'idée de vérité par l'idée d'une conviction.*

Hejdánek: Stačí možná, když nahradíme ideu pravdy termínem přesvědčení. Je to přesvědčení.

Jiný hlas: *Voilà pour Leibniz.*

Hejdánek: Tak to tedy v Leibnizovi.

Jiný hlas: *C'est donc le deuxième point de l'exposé, il s'agit de Locke, du deuxième Traité du gouvernement civil de 1688.*

Hejdánek: Ano, teď jde o bod druhý, tedy Locke, Traktát o civilní vládě z 1689... 88... 88... 1688.

Jiný hlas: *Tout d'abord les concepts que Locke utilise.*

Hejdánek: Tak zaprvé ty koncepty, kterých Locke užívá.

Jiný hlas: *Premièrement l'état de nature.*

Hejdánek: Tedy jako pojem stav přirozenosti... přirozený stav, pardon.

Jiný hlas: *L'état de nature est la condition de l'homme avant qu'il ne se mette en société.*

Hejdánek: Přirozený stav je postavení člověka dříve, nežli člověk vstoupí do společnosti, společenstva.

Jiný hlas: *Il s'agit d'une antériorité logique bien plus que chronologique.*

Hejdánek: Jde o tu anterioritu, tedy předchází to spíše logicky než chronologicky.

Jiný hlas: *Deuxième concept, l'état de société politique.*

Hejdánek: Druhý pojem – stav politické nebo občanské, politické společnosti.

Jiný hlas: *Chez Locke la société civile ou la société politique sont des termes synonymes.*

Hejdánek: A u Locka občanská nebo politická společnost je totéž.

Jiný hlas: *Alors l'état de la société politique est la condition de l'homme lié aux autres...*

Hejdánek: Tedy stav občanské společnosti je stav člověka, který je spojen, spjat s jinými...

Jiný hlas: *...par un consentement mutuel...*

Hejdánek: ...vzájemným souhlasem...

Jiný hlas: *...concrétisé par un contrat.*

Hejdánek: ...jenž je konkretizován smlouvou.

Jiný hlas: *La société politique doit apporter une situation plus favorable à l'homme...*

Hejdánek: Politická společnost má znamenat příznivější stav pro člověka...

Jiný hlas: *...que l'état de nature.*

Hejdánek: ...než stav přirozený.

Jiný hlas: *Troisième concept, c'est l'état de guerre.*

Hejdánek: Třetí pojem je stav válečný nebo stav války.

Jiný hlas: *L'état de guerre est la condition de l'homme...*

Hejdánek: Válečný stav je postavení člověka...

Jiný hlas: *...qui viole les principes de la société politique...*

Hejdánek: ...člověka, který znásilňuje principy občanského života...

Jiný hlas: *...et qui s'expose dès lors...*

Hejdánek: ...a který se vystavuje...

Jiný hlas: *...à ce que soit répondu par la force, à la force.*

Hejdánek: ...vystavuje se tomu, že na sílu se odpoví silou.

Jiný hlas: *Au fond par l'état de guerre l'homme signale aux autres...*

Hejdánek: Válečným stavem člověk dává druhým na vědomí...

Jiný hlas: *...qu'il ne respecte pas le consentement mutuel...*

Hejdánek: ...že nebude respektovat ten vzájemný společný souhlas...

Jiný hlas: *...et il s'expose ainsi à être entrepris par la force.*

Hejdánek: ...a tak se sám vystavuje tomu, že bude podmaněn, uchopen silou.

Jiný hlas: *Ces three concepts, donc l'état de nature, l'état de société et l'état de guerre...*

Hejdánek: Tyto tři koncepty – stav přirozený, stav občanské společnosti a stav válečný...

Jiný hlas: *...servent à Locke à montrer que la société n'est pas un état de violence généralisée...*

Hejdánek: ...slouží Lockovi, aby ukázal, že společnost není stav zobecněného násilí...

Jiný hlas: *...que la société n'est pas l'état de la guerre de tous contre tous...*

Hejdánek: ...že společnost není místem boje všech proti všem...

Jiný hlas: *...que le lien social n'est pas fondé sur la violence...*

Hejdánek: ...že společenský svazek není založen na násilí...

Jiný hlas: *...mais bien sur la conservation des avantages de chacun...*

Hejdánek: ...nýbrž na uchování výhod každého jednotlivce...

Jiný hlas: *...et la conservation des avantages de chacun est identique au bien public.*

Hejdánek: ...a že zachování těch osobních blah je totožné se společným dobrem.

Jiný hlas: *Je fais une citation ici.*

Hejdánek: Cituji:

Jiný hlas: *On ne veut pas donner l'occasion de penser...*

Hejdánek: Nechceme dát záminku nebo příležitost k tomu, aby se myslelo...

Jiný hlas: *...que tout gouvernement terrestre...*

Hejdánek: ...že každá pozemská vláda...

Jiný hlas: *...est le seul produit de la force et de la violence...*

Hejdánek: ...je pouze produktem síly a násilí...

Jiný hlas: *...et que les hommes ne sont pas régis par d'autres règles...*

Hejdánek: ...a že lidé nejsou ovládáni jinými pravidly...

Jiný hlas: *...que celles des bêtes chez qui le plus fort l'emporte.*

Hejdánek: ...než pravidly zvířat, kde ten silnější vítězí.

Jiný hlas: *Maintenant la démarche de Locke.*

Hejdánek: A nyní postupuje Locke tímto způsobem.

Jiný hlas: *Dans l'état de nature les hommes sont naturellement libres et égaux.*

Hejdánek: V přirozeném stavu jsou lidé přirozeně svobodní a rovni si.

Jiný hlas: *Ce qui établit entre eux une réciprocité.*

Hejdánek: Což zakládá mezi nimi reciprocitu, vzájemnost.

Jiný hlas: *De plus l'homme n'a pas le droit de se détruire lui-même...*

Hejdánek: Navíc člověk nemá právo sám sebe zničit...

Jiný hlas: *...il a le devoir de se conserver...*

Hejdánek: ...má povinnost se zachovávat, se zachovat...

Jiný hlas: *...et de faire un usage noble de sa liberté.*
Hejdánek: ...a je povinen užívat své svobody vznešeně.
Jiný hlas: *Ceci nous est enseigné par la reason.*
Hejdánek: Toto vše, tomuto všemu nás učí rozum.
Jiný hlas: *C'est également la voix de l'Évangile.*
Hejdánek: Je to též hlas evangelia.
Jiný hlas: *Chez Locke l'Évangile et la raison sont tout à fait compatibles.*
Hejdánek: U Locka rozum a evangelium jsou zcela slučitelné.
Jiný hlas: *Violier les lois de l'état de nature...*
Hejdánek: Porušit zákony přirozeného stavu...
Jiný hlas: *Il faut noter au passage que pour Locke il y a donc ces lois ou ces droits déjà dans l'état de nature.*
Hejdánek: Třeba poznamenat, že zákony, povinnosti u Locka jsou již v tom přirozeném stavu.
Jiný hlas: *Ils s'opposent ainsi dans une certaine mesure à Hobbes.*
Hejdánek: V tom se poněkud liší od Hobba.
Jiný hlas: *Alors violer les lois de l'état de nature...*
Hejdánek: Tedy porušit zákony přirozeného stavu...
Jiný hlas: *...revient à faire savoir...*
Hejdánek: ...znamená...
Jiný hlas: *...que l'on se conduit selon d'autres règles...*
Hejdánek: ...že se člověk řídí jinými pravidly...
Jiný hlas: *...que celles de la raison et de l'équité...*
Hejdánek: ...než pravidly rozumu a rovnosti...
Jiný hlas: *...qui sont donc des règles établies et voulues par Dieu.*
Hejdánek: ...což jsou pravidla stanovená a chtěná Bohem.
Jiný hlas: *C'est ce que dit l'Évangile.*
Hejdánek: To říká evangelium.
Jiný hlas: *Dans l'état de nature...*
Hejdánek: ...v přirozeném stavu,
Jiný hlas: *...et c'est ça qui fera la différence avec l'état de société politique...*
Hejdánek: ...a tady právě vystává rozdíl mezi přirozeným stavem a stavem občanské společnosti,
Jiný hlas: *...chacun...*
Hejdánek: ...každý...
Jiný hlas: *...a le droit de punir...*
Hejdánek: ...má právo trestat...
Jiný hlas: *...les coupables...*
Hejdánek: ...trestat provinilce,
Jiný hlas: *...mais cette punition se limite très précisément à deux choses...*
Hejdánek: ...ovšem tento trest je vymezen a omezen na dvě věci,
Jiný hlas: *...à la dissuasion...*
Hejdánek: ...tedy na odstrašení...
Jiný hlas: *...et à la réparation.*
Hejdánek: ...a nápravu.
Jiný hlas: *Celui qui cherche à soumettre autrui...*
Hejdánek: ...ten, kdo si chce podmanit bližního,
Jiný hlas: *...se déclare ainsi d'emblée dans l'état de guerre.*
Hejdánek: ...se vyhláší sám, že se ocitá ve válečném stavu.
Jiný hlas: *Dans l'état de société politique...*

Hejdánek: ...ve stavu občanské společnosti...

--- (1986-02-17 François Rochat – Leibniz, Locke (1)_s2_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *L'état de société politique.*

Jiný hlas: Ve stavu občanské společnosti...

Jiný hlas: *L'homme ne punit pas lui-même les coupables.*

Jiný hlas: Člověk už netrestá provinilce sám.

Jiný hlas: *Il s'en remet à la justice.*

Jiný hlas: Nýbrž ho předává spravedlnosti.

Jiný hlas: *De manière générale, la société a comme but...*

Jiný hlas: Obecně řečeno společnost má za cíl...

Jiný hlas: *la conservation des droits naturels de l'homme...*

Jiný hlas: uchování přirozených práv člověka...

Jiný hlas: *et il n'y a de société qu'au moment où les hommes...*

Jiný hlas: a není společnosti než té, která vzniká ve chvíli, kdy lidé...

Jiný hlas: *par consentement mutuel et par contrat...*

Jiný hlas: vzájemným souhlasem a smlouvou...

Jiný hlas: *renoncent à appliquer eux-mêmes...*

Jiný hlas: se zříkají toho, že sami budou...

Jiný hlas: *renoncent à appliquer eux-mêmes le droit de punir...*

Jiný hlas: vykonávat právo trestu...

Jiný hlas: *et mettent en place un pouvoir exécutif.*

Jiný hlas: a vytvářejí pro to instanci, tedy moc výkonnou.

Jiný hlas: *Mais le pouvoir législatif...*

Jiný hlas: Avšak zákonodárná moc...

Jiný hlas: *reste législatrice, reste entre les mains du peuple.*

Jiný hlas: zákonodárná, zůstává v rukou lidu.

Jiný hlas: *Dès que cela n'est plus le cas...*

Jiný hlas: Tam, kde tomu tak není...

Jiný hlas: *la société cesse d'exister...*

Jiný hlas: přestává společnost existovat...

Jiný hlas: *et l'homme...*

Jiný hlas: a člověk...

Jiný hlas: *conserve ses droits naturels...*

Jiný hlas: si ponechává, uchovává svá přirozená práva...

Jiný hlas: *comme dans l'état de nature.*

Jiný hlas: jako za přirozeného stavu.

Jiný hlas: *Cela signifie que le pouvoir...*

Jiný hlas: To znamená, že moc...

Jiný hlas: *toute forme de pouvoir d'ailleurs...*

Jiný hlas: každá forma moci ostatně...

Jiný hlas: *est subordonnée aux droits naturels.*

Jiný hlas: je podřízena přirozeným právům.

Jiný hlas: *Je cite Locke:*

Jiný hlas: Cituji Locka:

Jiný hlas: *Les obligations des lois de la nature...*

Jiný hlas: Povinnosti těch přírodních zákonů...

Jiný hlas: *ne cessent point dans la société.*

Jiný hlas: po zákonu přírody, ano, nepřestávají ve společnosti.

Jiný hlas: *Elles y deviennent même plus fortes en plusieurs cas.*
Jiný hlas: V některých případech dokonce nabývají na síle, se stávají ještě silnějšími.
Jiný hlas: *Ainsi les lois de la nature subsistent toujours comme des règles éternelles...*
Jiný hlas: Tak zákony přírody trvají jakoby věčná pravidla...
Jiný hlas: *pour tous les hommes...*
Jiný hlas: pro všechny lidi...
Jiný hlas: *pour les législateurs aussi bien que pour les autres.*
Jiný hlas: pro zákonodárce stejně jako pro ostatní.
Jiný hlas: *Avec Locke nous avons donc...*
Jiný hlas: S Lockem se tedy setkáváme...
Jiný hlas: *un des premiers penseurs de la démocratie...*
Jiný hlas: s jedním z prvních myslitelů demokracie...
Jiný hlas: *et des droits de l'homme.*
Jiný hlas: a lidských práv.
Jiný hlas: *Sa pensée inspirera...*
Jiný hlas: Jeho myšlení bude inspirovat...
Jiný hlas: *non seulement les Américains de la Déclaration d'Indépendance...*
Jiný hlas: nejenom Američany, kteří vyhlásili tu Deklaraci nezávislosti...
Jiný hlas: *mais également et fondamentalement...*
Jiný hlas: ale též a zásadně...
Jiný hlas: *les constituants de 1789.*
Jiný hlas: ústavu z roku 1789.
Jiný hlas: *Cette philosophie fait des droits de l'homme...*
Jiný hlas: Tato filosofie z lidských práv činí...
Jiný hlas: *la norme inaliénable de toutes les formes de pouvoir...*
Jiný hlas: normou všech forem moci...
Jiný hlas: *et consacre le principe absolu...*
Jiný hlas: a obětuje absolutní princip...
Jiný hlas: *pardon, consacre le principe absolu du respect des personnes.*
Jiný hlas: pardon, posvěcuje absolutní princip úcty k lidské osobě.
Jiný hlas: *La personne est antérieure...*
Jiný hlas: Lidská osoba předchází, má přednost...
Jiný hlas: *à la société...*
Jiný hlas: před společností...
Jiný hlas: *et le lien social...*
Jiný hlas: a společenský svazek...
Jiný hlas: *a comme fondement...*
Jiný hlas: má jako základ...
Jiný hlas: *le consentement et le contrat.*
Jiný hlas: souhlas a smlouvu.
Jiný hlas: *La force de cette pensée...*
Jiný hlas: Síla tohoto myšlení...
Jiný hlas: *réside de plus...*
Jiný hlas: navíc tkví...
Jiný hlas: *en ce qu'elle donne un principe de passage...*
Jiný hlas: v tom, že umožňuje jakýsi přechodný princip...
Jiný hlas: *de l'état de guerre à l'état de paix.*
Jiný hlas: princip umožňuje princip přechodu ze stavu válečného ke stavu mírovému.

Jiný hlas: *En effet, Locke s'attarde longuement sur l'usage qu'il y a à faire de la violence.*

Jiný hlas: Locke také skutečně vystupuje proti tomu, jakým způsobem se užívá násilí.

Jiný hlas: *Plus précisément, on peut recourir à la force...*

Jiný hlas: Říká, že lze se uchýlit k síle, k násilí...

Jiný hlas: *au moment où autrui par son comportement...*

Jiný hlas: ve chvíli, kdy druhý svým chováním...

Jiný hlas: *se déclare en état de guerre.*

Jiný hlas: vyhlašuje válečný stav, vyhlašuje, že je ve válečném stavu.

Jiný hlas: *À ce moment-là, le recours à la violence est légitime.*

Jiný hlas: V tu chvíli je uchopení se síly legitimní, uchýlení se k síle legitimní.

Jiný hlas: *Mais il est pratiqué dans des limites très précises.*

Jiný hlas: Avšak i zde jsou velice jasně vymezené hranice, ve kterých lze použít.

Jiný hlas: *Cette violence doit être juste suffisante...*

Jiný hlas: Tedy musí být toto násilí spravedlivé, dostatečné...

Jiný hlas: *pour dissuader autrui de se maintenir dans l'état de guerre.*

Jiný hlas: aby odstrašilo druhého v tom setrávání ve válečném stavu.

Jiný hlas: *De même que la force peut être utilisée pour obtenir réparation des dommages.*

Jiný hlas: A též může být síly užito k tomu, aby se dosáhlo reparací za utrpěné škody.

Jiný hlas: *Cette réparation des dommages ne concerne que celui qui s'est mis dans l'état de guerre...*

Jiný hlas: Tyto reparace však se mohou týkat pouze toho, kdo se do tohoto válečného stavu vydal...

Jiný hlas: *et non sa famille.*

Jiný hlas: a ne třeba jeho rodiny.

Jiný hlas: *Cet exemple montre...*

Jiný hlas: Tento příklad ukazuje...

Jiný hlas: *une application du principe du respect de la personne.*

Jiný hlas: jak Locke aplikuje princip respektu k lidské osobě.

Jiný hlas: *Plus fondamentalement, ses réflexions sur la violence...*

Jiný hlas: Ještě zásadněji jeho úvahy o násilí...

Jiný hlas: visent...

Jiný hlas: míří...

Jiný hlas: *à canaliser la violence...*

Jiný hlas: k tomu, aby kanalizovaly násilí...

Jiný hlas: *et l'usage de la force...*

Jiný hlas: a užití síly...

Jiný hlas: *vers sa propre extinction.*

Jiný hlas: k jich vlastnímu vyhubení, vykořenění.

Jiný hlas: *Le recours à la force ne doit jamais être motivé par le souci de vengeance, par exemple.*

Jiný hlas: Uchýlení se k násilí nikdy nemůže být, nesmí být motivováno například pomstou.

Jiný hlas: *Ainsi on peut justement user de la violence pour conduire l'adversaire dans l'état de société qu'il a quitté par son comportement.* A lze tedy užít násilí k tomu, aby protivník byl přiveden do stavu společnosti, který opustil svým jednáním.

A teď třetí bod, závěr.

Leibniz et Locke sont des philosophes contemporains. Leibniz a Locke jsou vrstevníci. Ils pensent en relation avec la tradition réformée. Oba dva uvažují v tradici reformované, tedy jako reformovaní křesťané, ve světě, který je plný roztržky a válek, ve světě, který je těžce postižen válkou a svévůlí. *Ils proposent tous les deux à leur manière un sens au lien social.* A oba dva, každý svým způsobem, navrhují, předkládají jakýsi smysl společenskému svazku. *En particulier, la philosophie de Leibniz préserve l'homme du désespoir, lui ouvre un avenir authentique et le rend disponible à la responsabilité sociale et humaine.*

Zvláště *Leibnizova filosofie* chrání člověka před beznadějí neboli mu otevírá autentickou budoucnost a přitom tuto budoucnost ponechává jako prostor výkonu pro lidskou odpovědnost.

Quant à Locke, il est donc l'ancêtre de la pensée des droits de l'homme et on trouve avec son Traité du gouvernement civil une élaboration précise de la pensée démocratique où la réflexion sur la propriété joue un rôle important. A co Locka se týče, Locke je otcem, předchůdcem myšlenky lidských práv a v jeho *Traktátu o civilní vládě* nacházíme vypracovanou ideu demokracie, kde reflexe, úvaha o vlastnictví hraje důležitou roli. *À cet égard aussi Locke représente un intérêt considérable.* I Locke zasluhuje zájem. Jedná se o koncepci, on považuje vlastnictví v podstatě za půjčku. *L'homme reçoit en prêt la création.* Člověk dostává stvoření jakožto půjčku ke své dispozici. *Il doit en user avec respect comme tout ce que l'on nous prête et en quantité il ne lui revient que ce qu'il peut utiliser, que ce qu'il peut fertiliser lui-même, ce qui lui est nécessaire et le reste appartient aux autres.* Musí s touto půjčkou zacházet v úctě, jako se vším, co nám Bůh zapůjčuje, a může z toho užívat jenom to, čeho použít může. Má zplodnit a oplodnit to, co je pro něj nezbytné, zbytek náleží druhým.

Il est bien clair que ces réflexions se situent sur un arrière-fond d'abondance. Locke n'envisage pas notre situation de rareté contemporaine. Je zcela jasné, že jeho úvaha se opírá o pozadí myšlenky hojnosti. Locke neví nic o naší současné situaci, tedy o tom, kdy pozemské statky se stávají vzácnými a je jich málo. *Bien que Leibniz ait cherché le dialogue avec Locke, il n'est pas possible de mettre à l'unisson ces deux philosophies mais dans une lecture à partir de notre présent, il est possible de voir chez ces deux penseurs d'abord une manière de poser les questions, et secondement des éléments de réponse qui semblent encore avoir une certaine force aujourd'hui.* Leibniz usiloval o dialog s Lockem, nelze je však převést na společného jmenovatele. Nicméně budeme-li je oba dva číst na základě naší současné zkušenosti, u obou můžeme vyzorovat způsob, jímž kladou otázky, a za druhé i určité prvky odpovědí, které, jak se zdá, dodnes mají svou sílu. *En effet le problème du désespoir lié à l'action est bien présent en particulier chez nous, de même que la fragilité de la pensée des droits de l'homme telle qu'elle apparaît dans la Déclaration universelle de l'ONU de 1948, pose un problème à ceux qui cherchent à faire de ces droits une norme de justice inaliénable.* Totiž problém zoufalství, který je spjat s otázkou lidského konání, je mezi námi přítomen, stejně jako křehkost myšlenky lidských práv, tak jak se objevuje ve všeobecné deklaraci práv člověka a občana, všeobecné deklaraci práv občana a člověka, 1948, klade otázku těm, kteří chtějí ze svých práv vytvořit normu spravedlnosti, která je nezadatelná. *Sur ces mots je terminerai.* Končím těmito slovy.

Hejdánek: Mně to překvapilo od samého začátku, protože bývá zvykem, když se v jedné přednášce mluví o dvou autorech, jako Lockovi a Leibnizovi,

Jiný hlas: *Déjà au début j'ai été surpris parce qu'il y a une habitude si on parle de deux auteurs comme Locke et Leibniz,*

Hejdánek: že ten, který mluví jako druhý, totiž Leibniz, na toho Locka,

Jiný hlas: *l'habitude au moins pour le point de départ la manière dont*

Hejdánek: polemicky kriticky reagovat.

Jiný hlas: *Leibniz fait l'usage critique, polémique de l'œuvre principale de Locke.*

Jiný hlas: A tady to srovnání zcela opominulo tento nejorganičtější základ pro nalezení souvislostí mezi nimi.

Jiný hlas: *Ici cette chose faisait défaut.*

Jiný hlas: A tím ta kontrapozice ztratila určitou plastičnost a začala vypadat jako trochu víc nahodilá než [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *Donc la contreposition des deux a un petit peu perdu de son bas-relief, la tension entre les deux.*

Jiný hlas: A neumožnila také, aby zřetelně vyvstaly některé vážné problémy. To je zaprvé, že to neumožnila, a zadruhé tedy, že ani se přednášející o to příliš nesnažil a že tam chyběly kritické momenty.

Jiný hlas: *Donc ce n'est pas seulement la tension entre les deux qui faisait défaut, mais quelques moments critiques qui faisaient défaut aussi.*

Jiný hlas: Já bych přijal tedy to první rozhodnutí, že necháme stranou to téma těch dvou velkých spisů, ale chtěl bych tedy položit prostě dvě otázky v každém směru.

Jiný hlas: *Moi je vais poser deux questions tout simplement, les questions visent à eux deux.*

Jiný hlas: Ta první: souhlasí Leibniz, že skutečnost je dokonalejší než možnost?

Jiný hlas: *La première question: est-ce que Leibniz est d'accord avec l'idée que la réalité est plus parfaite que la possibilité?*

Jiný hlas: A pakliže ano, jak bylo v tradici, už středověké, pak každý uskutečněný svět musí být lepší než všechny ostatní možné.

Jiný hlas: *Si oui, comme c'est le cas dans la tradition déjà médiévale, on peut déduire que tout monde réalisé doit être meilleur que les autres possibles.*

Jiný hlas: Jak potom stojí otázka, když uvažujeme tento náš svět jako skutečný a nikoli jenom jako možný?

Jiný hlas: *Mais comment formuler la question quand nous prenons en considération notre monde comme réel et pas seulement comme possible?*

Jiný hlas: A pokud jde o Locka, tak tam je úplně jinudy, tam je skutečný základ té tradice přirozenoprávní, která má jistou rezonanci ještě po této světové válce, a možná ještě před jedenácti lety se formulovaly dva základní dokumenty o lidských právech, pakty mezinárodní, kdy se vychází tedy z toho, že lidé se rodí svobodní a rovní.

Jiný hlas: *En ce qui concerne Locke, bien sûr chez lui il y a le fondement de la tradition du droit naturel, la tradition qui trouve un certain écho encore après la Première Guerre mondiale ou peut-être encore il y a onze ans, quand on a rédigé les deux documents sur les droits de l'homme, les pactes internationaux sur les droits de l'homme, les déclarations, que on se base donc sur l'idée que la tradition qui parle de l'homme qui est né libre et égal, etc.*

Jiný hlas: Náš řečník připomněl ke konci, jak ta lidská práva jsou křehká. Kdyby jejich základ byl přirozený, seberevnější, odkud by se brala jejich křehkost? Proč je potřeba tolik o ně zápasit?

Jiný hlas: *Notre conférencier a parlé de la fragilité des droits de l'homme. Si leur fondement était naturel, d'où viendrait leur fragilité? Pourquoi il faut tellement lutter pour les droits de l'homme?*

Jiný hlas: Na druhé straně víme, že kritikové se pokusili všechna práva interpretovat jako udělená společností nebo státem. Tohle je v podstatě tedy kritika marxistická.

Jiný hlas: *D'autre part, nous savons que les critiques de cette conception-là ont essayé d'interpréter tous les droits comme les droits octroyés par l'État ou par la société. Ça veut dire la critique marxiste entre autres.*

Jiný hlas: A my jsme v situaci, kdy do jisté míry musíme uznat, že lidská práva na žádné přirozenosti založena být nemohou. A ovšem je nám jasné, že když přiznáme nějaké instanci společenské nebo politické přímo, aby udělovala práva jako privilegia, tak že zlikvidujeme vlastní základ demokracie.

Jiný hlas: *Aujourd'hui nous devons dans une certaine mesure reconnaître que les droits de l'homme ne peuvent pas être fondés sur l'idée de l'état naturel, mais en même temps il nous est tout à fait clair que si nous reconnaissons ou si nous permettons à une instance, à l'État ou à la société, de donner, de prêter les droits, de décerner les droits, ça veut dire que nous détruisons le vrai fondement de la démocratie.*

Jiný hlas: Tady tedy Locke nestačí ani v nějaké modernizaci s takzvanými přirozenými právy. Co tedy s nimi?

Jiný hlas: *Donc Locke n'est pas suffisant même dans la version modernisée, il ne suffit pas, alors qu'est-ce qu'il faut faire avec les droits soi-disant naturels?*

Jiný hlas: Omlouvám se, že jsem nevymyslel nic chytřejšího, ale doufám...

Jiný hlas: *Je demande pardon...*

Jiný hlas: *ma contribution, espérons que ça soit le début du débat.*

Já mám taky otázky týkající se Leibnize. Vy jste řekl, že u Boha je akcent na lásku a na slávu. *Leibniz est un peu...*

Vyznačuje se láskou a slávou. Ale zdá se mi, že Leibniz opomíjí problém zla. Nevidím dobře, jestli Bůh je

odpovědný i za zlo. A u Leibnize jsou tři druhy zla: zlo metafyzické, zlo morální a zlo fyzické.

Il y a trois sortes chez Leibniz du mal: mal métaphysique, l'imperfait de l'homme, mal moral, le péché de l'homme, et le mal physique, la maladie et la souffrance.

A teď ta otázka: Zlo, které je Bohem proměněno v dobro? Zlo, které je Bohem proměněno v dobro, týká se ta odpovědnost hříšníka, nebo toho vývoje světa, nebo hříchy lidí nemohou zlepšit stav světa?

Le mal qui est transformé par le Dieu ou à la bonté, ou bien... le mal qui est par Dieu transformé en bien, c'est un peu pour la responsabilité du pécheur, pour la responsabilité ou pour l'évolution du monde, ou les péchés des hommes ne peuvent pas améliorer l'état du monde?

On si to pak překládá sám. K tomu Lockovi a užití násilí, aby protivník byl vyhoštěn ze stavu společnosti, který ten protivník opustil... Já si nedovedu představit tu míru násilí, normu toho násilí.

Je ne peux pas m'imaginer la violence, la norme de cette violence.

Já tím, že u Leibnize je zdůrazněn ten akcent na slávu a lásku Boha, zdá se mi, že se opomíjí ten fakt, ten fenomén zla u člověka. Leibniz říká, že tedy zlo se dá transformovat v to dobro právě Bohem. Ale přece Bůh nepřichází jenom s tou slávou, Bůh přichází také se soudem. Jak to tedy vypadá s tou biblickou proklamací, s tou krizí?

Je voudrais aussi dire que Dieu non seulement arrive dans la gloire et dans l'amour, mais aussi avec le jugement, avec le jugement, avec krizis, avec krizis.

Tak se mi zdá, že tam je ten optimismus příliš radikální, že to zlo se na něm může šířit.

L'optimisme tellement radical qu'il permet au mal de proliférer.

A u toho Locka právě nedovedu dobře to kanalizování toho násilí, jak ten protivník, který je vyhoštěn a má být zase vtažen do té společnosti, tak jaká míra toho násilí? Je fakt, že je ta exekutivní moc, legislativní moc a je ještě podle Montesquieuova soudcovská, že? Soudcovská ještě ten le juge. Tak tahle exekutivní moc, já se domnívám, že vždycky bude velkým zlem a bude zneužívána od té společnosti.

Le pouvoir exécutif sera toujours abusé de la part de la société.

Poněvadž já nevěřím na demokracii, protože říkám, že *paucis vivit genus humanum*, že jenom z těch nepatrných mála lidí žije ten rod lidský a ne z nějakého parlamentu a podobně. To je prozatím všechno. *La société, ça ne veut rien dire, ce ne sont que quelques hommes qui sont dignes de ce nom de la société. Pas tous.*

A poslední otázka. Vy jste řekl, že hlas evangelia a rozum se kladou souběžně.

La raison et l'évangile se posent parallèlement, se posent parallèlement.

Ale Ježíšovo jednání není zrovna rozumné v evangeliu, některé události jsou proti rozumu.

Mais les actes de Jésus-Christ sont contre raison dans l'évangile, quelques aventures, quelques événements de Jésus sont contre la raison.

Prozatím ne, tak bysme to tak zatím mohli nechat odpovědět.

Voilà. Pour l'instant on pourrait s'arrêter là.

Skutečně se tady nemluvilo o tom napětí rozdílu mezi Leibnizem a Lockem. Snad jenom jsem se zmínil o těch rozdílech v teorii poznání, ale nedošlo tady k setkání v politické teorii Leibnizově a Lockově. Já jsem chtěl nicméně svým exposé ukázat, co se metody týče, takto uchopiti myšlení jednoho i druhého vedle sebe jako pohonnou látku, potravu k podnícení a výživě naší vlastní reflexe. A pro to, aby se to provedlo hlouběji, by bylo samozřejmě zapotřebí vzít v úvahu ty rozdíly...

Alors oui en effet, les différences entre Locke et Leibniz ne sont pas apparues dans cet exposé. Il s'agit essentiellement de différences du point de vue de la théorie de la connaissance. On n'a pas de rencontre entre la théorie politique de Locke et la théorie politique de Leibniz. Mais mon intention avec cet exposé, du point de vue de la méthode, c'était plutôt de prendre ces deux réflexions côte à côte comme aliment pour penser notre présent. Et pour le faire de manière plus approfondie, il faudrait évidemment envisager les...

Jiný hlas: différences historiques et culturelles. Abychom to mohli udělat nějakým hlubším způsobem,

museli bychom přistoupiti k pojednání těch rozdílů historických i kulturních.

Mais néanmoins il reste une interpellation chez ces deux auteurs... Nicméně u obou autorů zůstává výzva, *qui peut être reprise aujourd'hui...* kterou my můžeme dnes slyšet a převzít, *et qui permet certainement de donner consistance à une attitude de vie.* která dovoluje, aby určitý životní postoj, o který nám jde, nabyl nějaké soudržnosti.

Concernant les questions particulières... No a teď k jednotlivým otázkám, *tout d'abord celle sur le possible et le réel...* tedy co se týče toho možného a reálného světa.

Je crois qu'il est nécessaire de rappeler deux choses pour qu'on comprenne vraiment ce que dit Leibniz... Abychom rozuměli tomu, co Leibniz říká v této věci, je zapotřebí připomenout rozlišení, *c'est d'une part la distinction entre le passé et le présent...* rozlišení mezi přítomností a minulostí, *et d'autre part la distinction entre le niveau particulier qui est le nôtre et le niveau général.* a rozlišení mezi rovinou obecnou a rovinou jednotlivých případů.

Et ces deux distinctions m'entraînent à reformuler un peu la question que vous avez posée concernant le possible et le réel. No a tyto rozdíly přece jenom tu položenou otázku nutí trochu reformulovat.

J'aimerais y répondre ainsi en disant que... Chtěl bych na ni odpovědět tak, *le réel n'est au fond que...* že skutečné, to, co je skutečné, reálno nebo realita, *un changement de modalité.* není v podstatě nic jiného než změna modality.

Et il n'élimine pas du tout pour l'homme l'utopie, la pensée hypothétique. A nejde tu, nelze to spojovat s nějakou utopií, hypotetickým myšlením. *Simplement ce qui arrivait de mal dans son passé, il décide de le recevoir comme un don...* To, že člověk to, co se událo v minulosti jako zlé, se rozhoduje přijmout jako dar a dobro, *même si c'était du mal.* i když to bylo zlé. *Et le présent et l'avenir restent entièrement à construire.* A přičemž přítomnost a budoucnost zůstávají otevřeny jako to, co se má teprve stavět.

Et le contenu du projet de l'avenir ne nous est pas dévoilé. A obsah projektu budoucnosti nám není nijak odhalen. *Et il reste donc à le faire selon nous...* A zůstává tedy, že máme něco činit, tak jak... *et selon notre responsabilité de contribuer au bien général.* máme činit podle toho, jak nás zavazuje odpovědnost za společné dobro. *Les desseins de Dieu nous restent à jamais inconnus.* Boží záměry nám zůstávají neznámé navždycky.

Et j'aimerais insister sur le fait que ce thème de Dieu peut obstruer un peu la réflexion parce qu'il s'agit au fond simplement d'une confiance en l'avenir qui doit bien sûr trouver un fondement quelque part. A chtěl bych trvat na tom, že jistě ten termín Bůh může zavádět. O co tady jde, jde hlavně o tu důvěru vůči budoucnosti, důvěru, která ovšem musí najít někde svůj základ.

Ce qui me permet de répondre en même temps à votre question sur la possibilité que l'optimisme radical se retourne en laissez-faire par rapport au mal. Což snad umožňuje odpovědět na vaši otázku o možnosti, kdy radikální optimismus se zvrhává v takovou tu, co se týče zla, "všechno je jedno", neboť stejně se to obrátí v dobré.

Je crois que l'optimisme n'est pas un projet mais une attitude. Věřím, že optimismus není nějaký projekt, *optimismus il est une attitude* je postoj. *Parce qu'il s'agit de trouver la motivation à agir.* Neboť jde o to najít motivaci pro jednání. *Et comme cet optimisme, cette confiance délivre du désespoir...* A protože tato naděje, tato důvěra vysvobozuje z beznaděje, *il permet la reprise dans la relativité des tâches particulières grandes ou petites.* dovoluje člověku plnit velké či malé úkoly.

J'en viens à la question sur les droits de l'homme. Co se lidských práv týče. *En français il y a une confusion sur le mot de naturel.* Ve francouzštině je potíž s tím termínem přirozený, jako v češtině.

Hejdánek: V češtině jsou aspoň [nesrozumitelné] dva termíny: přírodní a přirozené.

Jiný hlas: Hm.

Hejdánek: Zatímco v tom *naturel* je to vjedno.

Jiný hlas: No, *il est vrai que c'est encore plus compliqué en français parce qu'il n'y a qu'un terme.* *En tchèque il y en a deux...* no, jak bychom to přeložili do jazyka... *bon, il y a deux termes quand même. C'est naturel.*

Quelque chose pour... en tchèque nous avons deux termes différents, mais en français un seul seulement. Ce qui fait que quand on emploie ce terme on peut soit penser à la nature dans le sens biologique du terme, naturel... Právě buď se tím se to vztahuje k přírodě v biologickém slova smyslu, to slovo naturel, naturální, c'est certainement ainsi que Saint Thomas parle des droits naturels... takhle v tomto smyslu zřejmě mluví svatý Tomáš o právu přirozeném, et il y a aussi le sens de fondamental. a pak je tady konotace významová, kde to naturel znamená základní.

Hejdánek: základní práva. *Ou autrement dit premier.* Nebo prvotní, nebo tak nějak. Základní, prvotní. *Alors c'est dans cette deuxième acception que Locke prend l'idée des droits naturels de l'homme.* A pokud mluví Locke o přirozených právech člověka, mluví v tomto druhém významu. *Alors s'il fait référence à la fois à la raison et puis à l'Évangile, c'est pour la raison suivante.* Jestliže se odvolává na rozum a evangelium najednou, činí tak proto: *C'est d'une part que ces droits fondamentaux sont implicites dans la parole évangélique.* že na jedné straně tato prvotní, základní práva jsou implicitně obsažena v evangeliu, *et d'autre part qu'ils sont en quelque sorte des principes raisonnables.* a krom toho, že jsou zároveň rozumným principem. *Donc il ne s'agit pas au fond de la raison, si le Christ s'est opposé à la raison, ce n'est pas du tout dans le sens où Locke emploie le terme de raison.* Pakliže tedy Kristus jednal nerozumně, tak to nemá nic společného se způsobem, jímž pojímal...

--- (1986-02-17 François Rochat - Leibniz, Locke (2)_s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Que pense-t-il par exemple par rapport au... l'amour chez les ennemis, c'est l'état du cœur, les autres qualités, non seulement raison.

Jako rozumem se člověk nedobere lásky k nepříteli, třeba.

Jiný hlas: Concernant la fragilité des droits de l'homme, il résulte certainement du fait qu'elle est liée à une parole et que cette parole nous invite ou exige de nous la justice et qu'il appartient à chacun de refuser le dialogue avec cette parole.

Co se týče té křehkosti lidských práv. Tady ta křehkost asi souvisí s tím, že jsou spjaty s jistým slovem a s jistou výzvou, která od nás požaduje spravedlnost. A že je v moci, v možnosti každého, aby s touto výzvou odmítl dialog.

Jiný hlas: Bien entendu, cela ne signifie pas que la réalité historique peut être entièrement pensée par les réflexions de Locke, mais la thèse anthropologique de base me semble pouvoir être conservée. L'homme rencontre dans sa vie d'une façon ou d'une autre l'exigence de justice et il y répond ou l'ignore, mais l'exigence, elle reste. Et peut-être notre tâche contemporaine est aussi, parmi d'autres, de redire cette exigence, de nouveau la prononcer, et de réfléchir sur sa possible origine. Parce que dans les accords d'Helsinki toute référence à une transcendance quelconque est supprimée.

Jistě historická realita nemůže být pokryta Lockovým myšlením, ale jeho základní antropologická teze, zdá se mi, může být zachována. A to, že člověk ve svém životě tím či oním způsobem se setkává s požadavkem spravedlnosti. A buď na něj odpoví, nebo se na něj vykašle, ale ten požadavek zůstává. A možná, že náš současný úkol je, mezi jinými, tento požadavek znovu vznést, znovu ho vyslovit a uvažovat o jeho možném počátku. V Helsinských dohodách je jakákoli reference k jakékoli transcendenci vypuštěna.

Jiný hlas: Il y a une transcendance qui est supprimée... comme d'ailleurs dans la déclaration de 1948, où les droits de l'homme sont présentés comme un idéal, donc quelque chose à atteindre. Et d'ailleurs cette déclaration fait appel aux gens de bonne volonté. Et voilà justement que l'exigence de justice a perdu toute sa force parce qu'elle n'est pas rapportée à une exigence qui nous est transmise comme un absolu. Jakási transcendence, která je tam škrtnuta. Tak jako i v Deklaraci z roku 1948, kde lidská práva jsou předložena jako ideál, tedy něco, čeho má být dosaženo. A navíc se dovolávají lidí dobré vůle. A tady právě ten požadavek spravedlnosti ztratil svou sílu, neboť není spjat s požadavkem, jenž nám byl dán jako požadavek absolutní.

Jiný hlas: Et au fond la thèse anthropologique sous-jacente à la conception de 1948 n'est plus que l'homme est un être qui répondrait à une parole, mais comme un homme qui a des désirs, des souhaits

et qui va s'efforcer de les réaliser s'il est de bonne volonté, mais tout cela risque de mettre beaucoup de temps. Les droits de l'homme deviennent donc un idéal et non plus une norme de justice.

A antropologická koncepcie, na které je postavena *Deklarace práv člověka a občana* například, není to, že by člověk byl bytost, která odpovídá na oslovení, na slovo, nýbrž člověk, který má nějaká přání, touhy a bude usilovat o to, aby je naplnil, pokud k tomu má dobrou vůli. A ovšem to bude až za dlouho. Tedy lidská práva se stávají ideálem a ne normou spravedlnosti.

Jiný hlas: Et il faut encore ajouter peut-être ceci, c'est qu'il s'agit, me semble-t-il, de savoir effectivement pourquoi nous vivons les uns avec les autres et que la réflexion sur le lien social, sur l'être ensemble, doit dépasser le cynisme ambiant. Et qu'on fonde précisément dans la relation aux hommes qu'on peut devenir un homme.

A snad je třeba dodat ještě, že se jedná, jak se mi zdá, o to zjistit, proč vlastně žijeme jedni s druhými. A tedy reflexe o sociálním svazku, o spolubytí, musí překonat ten panující cynismus okolo nás. Reflexe vztahu, v němž se člověk může stát druhým člověkem.

Jiný hlas: C'est vrai ?

Jiný hlas: Že prej má dojem, že je deset, že jsme ukázněni. No není deset, ještě není deset.

Jiný hlas: Il n'est pas encore dix heures, dix minutes. Il y a une contradiction fondamentale, d'après elle, chez Leibniz. D'un côté Dieu est omniscient et l'homme est libre. Il y a une contradiction dans cette assertion.

Jiný hlas: No, je tam kontradikce fundamentální podle ní u *Leibnize*. Na jedné straně Bůh je *omniscient* a člověk je svobodný. Je tam kontradikce v tomto tvrzení. Já jsem jí tolikrát nepochopil v tom našem dobrodružství osvíceném.

Jiný hlas: Il dit probablement je ne comprends pas quelque chose de très profond chez Leibniz, mais ce soir je n'ai pas compris le problème non plus. Il n'était pas éclairé.

Jiný hlas: Pravděpodobně nerozumím něčemu velmi hlubokému u *Leibnize*, ale dneska večer jsem ten problém taky nepochopila. Bylo to možná rozvleklé, co tam mluvil o té monádě.

Jiný hlas: Jo, jo.

Jiný hlas: Elle dit probablement on en a parlé, mais pas ce soir-là. L'autre question c'est Dieu qui a créé les monades. Il les a investies d'une harmonie préétablie.

Jiný hlas: Pravděpodobně jsme o tom mluvili, ale ne dneska večer. Otázka je, zda je to Bůh, kdo stvořil monády. On je vybavil harmonií *prestabilizovanou*.

Jiný hlas: *Préétablie*.

Jiný hlas: Les monades n'ont pas de fenêtres, de portes, elles ne font que quoi ?

Jiný hlas: Monády nemají dveře, okna. Ony dělají jen co?

Hejdánek: vyplývají.

Jiný hlas: ...*que devenir plus clair toujours, devenir plus clair*.

Hejdánek: Stát se stále jasnějšími, stát se jasnějšími.

Jiný hlas: *Et ici, j'aimerais savoir quelle est la place de Jésus dans cette structure de monades qui ne font que devenir plus claires? Est-ce que Jésus lui-même est une monade?*

Hejdánek: V této souvislosti by mě zajímalo, jaké je místo Ježíše v této struktuře monád, které se stávají stále jasnějšími. Je sám Ježíš monádou?

Jiný hlas: *Et comment Dieu parle à l'homme par l'entremise de Jésus et de l'Évangile? Est-ce que tout cela se passe au niveau de l'entremise, de l'intervention? Est-ce que c'est à travers d'une harmonie préétablie ou il y a quand même une petite fenêtre dans la monade?*

Hejdánek: A jak Bůh mluví k člověku prostřednictvím Ježíše a evangelia? Je to všechno prostřednictvím nebo ve formě intervence? Děje se to všechno prostřednictvím *prestabilizované* harmonie, nebo přece jen existuje nějaké malé okénko v monádě?

Jiný hlas: *La première distinction, c'est que Dieu veut un certain nombre de choses, puis il en permet d'autres.*

Hejdánek: To základní rozlišení je, že Bůh chce určité věci a jiné připouští. Jak se to říká v tomto správně česky? Dopouští. Tak ano, jedny chce, některé dopouští. Vlastně některé dopouští, ano. No.

Jiný hlas: *Pour Leibniz, il n'y a pas de contradiction entre l'omniscience et puis la volonté.*

Hejdánek: Tady není u Leibnitze protikladu mezi boží vševědoudností a lidskou vůlí.

Jiný hlas: *Il laisse l'homme libre de faire le mal.*

Hejdánek: Člověk je ponechán svobodný, aby konal zlo.

Jiný hlas: *En sachant qu'il le fait.*

Hejdánek: Věda o tom, že ho koná.

Jiný hlas: *Mais il va ultérieurement en tirer un bien.*

Hejdánek: Jo, Bůh ví o tom, že člověk koná zlo, ale může později nebo později z něj vytěžit dobro.

Jiný hlas: *Mais évidemment ce bien peut nous échapper.*

Hejdánek: Ale toto dobro nám může uniknout.

Jiný hlas: *C'est la question de faire confiance ou non.*

Hejdánek: Tady ta otázka je, buďto mu důvěřovat, nebo ne.

Jiný hlas: *Elle dit que la réponse... temporise, bon.*

Hejdánek: Mění se v čase, tak...

Jiný hlas: *Ce qui me gêne, ce n'est pas que Dieu permette le mal, mais ce qui me gêne, c'est que l'homme est responsable pour ce qu'il fait, pour le mal ou le bien, alors que tout est déjà donné.*

Hejdánek: Mně na tom nevadí, že Bůh dopouští zlo. Mně vadí, že člověk je odpovědný za své činy, za to, co dělá, ať už zlo nebo dobro, i když je to předem dáno.

Jiný hlas: *Et quand il est responsable pour les deux, quand les deux sont déjà donnés.*

Hejdánek: A když je odpovědný za obojí, i když je obojí předem dané, jak je možné, aby to nebylo předem dané, když Bůh si vybral svět už předem, jak on se bude se vším všudy a do konce vyvíjet? To, co by chtěla vědět, jak je možné, že to není dáno, pokud si Bůh na počátku zvolil svět i s tím, co se v něm stane.

Jiný hlas: *Si c'est prédonné, donc l'homme n'est pas responsable, c'est un robot. Et si ce n'est pas donné d'avance, alors il faut lui montrer la façon de laquelle ces choses ne sont pas données.*

Hejdánek: Když je to předem dáno, pak člověk není odpovědný, je to robot. A pokud to není dáno předem, pak je mu třeba ukázat způsob, jakým tyto věci nejsou dány.

Jiný hlas: *Le principe de l'harmonie préétablie, il est effectivement institué au départ puisque c'est ça qui fait qu'on peut dire que Dieu est bon.*

Hejdánek: Tak systém té preetablované harmonie... unavuje mě to trochu, no. *Le système de l'harmonie préétablie.* Princip té předbudované harmonie umožňuje říci, že Bůh je dobrý.

Jiný hlas: *Et donc ça nous permet de comprendre l'amour que Dieu a pour les créatures.*

Hejdánek: To nám dovoluje pochopit lásku, kterou Bůh má ke svému stvoření.

Jiný hlas: *Mais tout en ayant en vue ce qui va se passer.*

Hejdánek: Tím, že vidí, co se stane, je třeba, aby se to odehrálo teď, neboť tady jde o lidský život.

Jiný hlas: *Du point de vue de l'homme, la situation est entièrement ouverte.*

Hejdánek: Z hlediska člověka je ta situace otevřená.

Jiný hlas: *Elle est ouverte pourquoi? Parce que l'homme ne le sait pas. Dieu il le sait, l'homme ne le sait pas.*

Hejdánek: A proč je otevřená? Protože člověk to neví. Bůh to ví, člověk to neví, ale je tu také jedna...

Jiný hlas: *On dit mais le robot ne le sait pas non plus.*

Hejdánek: Říká se, že ani robot to neví.

Jiný hlas: *Mais ce n'est pas lui... il n'est pas responsable, le robot. Il ne fait pas des choix.*

Hejdánek: Ale robot není odpovědný. On nevolí.

Jiný hlas: *Quelle est la différence entre l'avenir et le passé, quand les deux sont already donnés?*

Hejdánek: Jaký je v tom případě rozdíl mezi budoucností a minulostí, když je obojí už dáno?

Jiný hlas: *Mais ils ne sont pas donnés au même niveau. Il y en a un qui est donné par les événements de notre vie passée.*

Hejdánek: Nejsou dány na stejné rovině. Něco je dáno událostmi našeho minulého života.

Jiný hlas: *Et puis le présent, il n'est pas encore donné.*

Hejdánek: A přítomnost není ještě dána.

Jiný hlas: *Par exemple d'un choix politique.*

Hejdánek: V případě třeba nějakého politického rozhodnutí.

Jiný hlas: *Dans le présent, il s'agit de choisir, en liberté entière.*

Hejdánek: V přítomnosti jde o to rozhodnout se pro to či ono.

Jiný hlas: *Et ça n'empêche pas notre liberté de savoir que Dieu avait vu ce qu'on allait choisir.*

Hejdánek: A to se jako nijak v tom nebrání to, že Bůh ví, co zvolíme.

Jiný hlas: *Mais au début tu as dit qu'il n'y a que la différence de modalité.*

Hejdánek: Ted' je tam rozdíl jen v modalitě, jak jsme slyšeli na začátku.

Jiný hlas: *Ce qui est l'avenir est seulement possible.*

Hejdánek: To, co je budoucí, je teprve možné.

Jiný hlas: *Mais il est donné tout autant dans sa possibilité que ce qui est réellement donné dans son actualité.*

Hejdánek: Ale je to dáno stejně tak ve své možnosti, jako je to uskutečněné dáno ve skutečnosti. Rozdíl jen v modalitě, danost je stejná.

Jiný hlas: *On dit qu'entre l'avenir et le passé, il n'y a que de différence de modalité et que les deux sont déjà donnés.*

Hejdánek: Říká se, že mezi budoucností a minulostí je jen rozdíl modality a že obojí už je dáno.

Jiný hlas: *Mais non, je ne crois pas qu'il y ait une différence de modalité entre le passé et l'avenir, du point de vue de la relation entre le réel et le possible.*

Hejdánek: To se mu nezdá, že by tomu tak bylo, že by tady byl rozdíl pouze modality mezi budoucností a minulostí, tedy ano, mezi tou možností a skutečností.

Jiný hlas: *Parce que pour Leibniz, Dieu a créé une fois le monde avec tout ce qu'il contient et contiendra.*

Hejdánek: Neboť pro Leibnitze Bůh stvořil jednu svět se vším, co obsahuje a obsahovat bude.

Jiný hlas: *Donc ça veut dire qu'il l'a créé comme possible.*

Hejdánek: To znamená, že ho stvořil jako možnost. A dnes se stále co se stává...

Jiný hlas: *Parce que le monde devient, est en train de devenir.*

Hejdánek: Ten dnešní náš svět, když stvořil tenkrát na počátku taky spolu s celým světem, tak ten dnešek byl pouhou možností.

Jiný hlas: *Mhm, mhm, donc si Dieu a créé notre monde, enfin aussi le monde dans lequel nous vivons, donc ce monde n'est qu'une possibilité.*

Hejdánek: Takže vlastně na samém začátku, když svět stvořil...

Jiný hlas: *...donc in principio, au début, quand Dieu créa le monde, il l'a créé comme possibilité, comme une tout petit bout de réalité.*

Mais moi je ne comprends pas du tout à cette histoire, parce que ça ne peut pas être réel puis possible en même temps.

Hejdánek: Říká, že tomu takhle nechápe on vůbec, neboť nelze, aby bylo možné a skutečné najednou. No ještě, protože jen kousek světa je skutečnej na začátku, většina světa je možná. Ne, ten svět je zároveň možný...

Jiný hlas: *Oui, que seulement au début il n'y a qu'un petit bout de monde qui est réel parce que la plus grande partie du monde n'est que possible. C'est une possibilité choisie mais n'est pas encore établie, n'est pas encore réalisée.*

Oui, oui, alors disons, ça fait la différence entre potentiel et puis actuel.

Hejdánek: Rozdíl mezi potenciálním a aktuálním.

Jiný hlas: *Oui, mais possibilité, c'est potentialité, c'est possibilité. Oui, mais disons le point de vue du temps est justement qu'un point de vue humain, tandis que pour Dieu, il n'y a pas de temps.*

Hejdánek: A hledisko časové, rozlišení minulosti, budoucnosti, přítomnosti, je jaksi lidskou záležitostí, zatímco pro Boha není času.

A z rozhodujícího hlediska Boha to znamená, že to všechno...

Jiný hlas: *Mais l'important c'est le point de vue de Dieu, donc ça veut dire que tout est donné dès le début.*

Hejdánek: ...je dáno od počátku. V tom stvoření je tedy všechno... že buď to stvořil jako možnost...

Jiný hlas: *Dans l'acte de création tout est déjà donné.*

Hejdánek: ...anebo, že se tam už nic nestane.

Jiný hlas: *Ou bien Dieu créa tout comme réalité ou comme la possibilité, ça veut dire que rien ne peut plus devenir ce qui n'est contenu déjà au début.*

Hejdánek: A hledisko lidské je nezajímavé, protože to je prostě hledisko blba, kterej tomu nerozumí, protože nevidí.

Jiný hlas: *Le point de vue humain, il n'est pas important, il n'est pas intéressant parce que c'est le point de vue d'un idiot qui ne comprend pas, parce qu'il ne voit pas.*

Mais je trouve que l'idiotie puis l'ignorance c'est pas la même chose.

Hejdánek: A nevědomost a nevidění jakože to není totéž.

Jistě ovšem, pokud si člověk uvědomuje, že jeho hledisko je nedůležité, že jako člověk to vidí špatně, tak jenom nerozumí.

Jiný hlas: *Si l'homme se rend compte que son point de vue n'est pas important, parce qu'en tant qu'homme il le voit mal, ça veut dire qu'il ne comprend pas, seulement il ne comprend pas.*

Hejdánek: Ale pokud si to ani neuvědomuje a začne na tom stavět, tak je idiot.

Jiný hlas: *Mais s'il ne s'en rend même pas compte et s'il commence à construire sur son défaut de compréhension, il est idiot.*

Mais Dieu a justement tenu compte du point de vue de l'homme puisque dans le monde qu'il a choisi...

Hejdánek: Bůh počítal jaksi s tím lidským hlediskem, neboť ve světě, který vybral...

Jiný hlas: *...quand il fait le mal, il a justement choisi le monde où ce mal est compensé.*

Hejdánek: ...když udělal zlo, tak udělal svět, kde toto zlo je kompenzováno.

Jiný hlas: *C'est l'exemple de Pierre.*

Hejdánek: Příklad toho. Nejde o kompenzaci zla, jde o to, že to udělal všechno sakumprásk na začátku a že člověku se zdá, jako kdyby se to teprv dělo.

Jiný hlas: *Mais l'important ce n'est pas la compensation du mal, mais notre problème c'est que Dieu a fait tout ça d'un seul coup au début. Donc il a fait de la façon qui ne fait que de faire semblant que quelque chose devient, quelque chose se fait.*

Hejdánek: Že je to omyl, když si myslíme, že se něco děje.

Jiný hlas: *Donc si nous croyons que quelque chose se fait et devient, c'est une erreur.*

Hejdánek: A Leibniz je dokladem toho, že si to můžeme uvědomit, že to je omyl. A jestliže to vykládáme jinak než jako omyl, tak to je právě ta idiocie.

Jiný hlas: *Je crois que Leibniz c'est une preuve que c'est une erreur et qu'il faut interpréter Leibniz de la façon...*

Hejdánek: Ne, ne, je dokladem, že si můžeme uvědomit...

Jiný hlas: *Leibniz c'est une preuve que nous pouvons nous rendre compte...*

Hejdánek: ...že to, jak se nám to jeví, není skutečnost. Skutečnost je, jak se to jeví Bohu. To je skutečnost.

Jiný hlas: *...que la façon dont nous voyons les choses ce n'est pas la réalité, la vraie réalité, mais que c'est la façon dont Dieu voit les choses qui est réelle. C'est la réalité.*

Hejdánek: A my si to můžeme tedy uvědomit, jak nás Leibniz poučil.

Jiný hlas: *Et nous pouvons nous en rendre compte, comme nous pouvons en tirer la leçon de Leibniz*

dessus.

Hejdánek: Takže my nemůžeme brát vážně, že se nám to jeví, jako když se to děje.

Jiný hlas: *Donc nous ne pouvons pas prendre au sérieux notre vision de choses comme si la chose advenait.*

Je vois pas pourquoi.

Hejdánek: A to je na tobě odpovědět.

Jiný hlas: *Mais je n'aimerais pas insister, mais du moment que le point de vue de Dieu et le point de vue humain sont vraiment à des niveaux différents...*

Hejdánek: ...že jaksí nechce už naléhat, ale ve chvíli, kdy lidské hledisko a Boží hledisko jsou na rozdílných rovinách...

Jiný hlas: *Le devenir se pose un problème humain de manière toute différente qu'il se poserait à Dieu.*

Hejdánek: ...dění se klade jinak člověku a jinak Bohu. On může říci pro zjednodušení...

Jiný hlas: *On peut dire pour simplifier...*

Hejdánek: ...pro zjednodušení...

Jiný hlas: *...que Dieu a vu le devenir en accéléré...*

Hejdánek: ...Bůh viděl to, co se děje, zrychleně, řekněme tak.

Jiný hlas: *...et qu'il nous a vu choisir...*

Hejdánek: ...a že nás vidí a viděl jako ty, kteří volí určité možnosti...

Jiný hlas: *...et que justement c'est en fonction de nos choix...*

Hejdánek: ...a díky těm našim volbám, nebo kvůli těm našim volbám se rozhodl...

Jiný hlas: *...qu'il a choisi de rendre réel...* učinit skutečným takový svět a ne jiný.

Jiný hlas: *...tel monde et pas d'autre...*

Hejdánek: Takový svět a ne jiný.

Jiný hlas: *...mais enfin... une autre... question ça veut dire que nous étions libres encore avant la création du monde ou avant le choix que Dieu a fait pour tel monde et pas pour l'autre?*

Hejdánek: Je to tedy být svobodní dřív ještě než ten svět byl vůbec možný jako dar k vyvolení?

Jiný hlas: *...ouais parce qu'après la création nous ne sommes plus libres parce que les événements vont se développer tout simplement... mais je crois précisément que cette question d'avant et après n'a pas de sens pour Dieu...*

Hejdánek: Ale vtip je v tom, že pro Boha ta otázka před nebo po nemá smysl, tedy podle Leibnize.

Jiný hlas: To se mu jenom zdá nebo opravdu není žádné před a po?

Hejdánek: Počkej, komu se to, Bohu zdá?

Jiný hlas: *...et donc ça veut dire que ce n'est que pour Dieu qu'il n'y a pas l'avant et l'après ou en réalité il n'y a pas d'avant et l'après? Mais l'avant et l'après c'est pour l'homme...*

Hejdánek: To před a po, to je pro člověka.

Jiný hlas: To znamená, když to není pro Boha, tak že ten člověk to jenom prostě neprohlédá?

...donc ça veut dire si ce n'est que pour l'homme et pour Dieu ça va autrement, ça veut dire que l'homme ne le voit pas...

Hejdánek: Tradiční pojetí pravdy *adaequatio rei et intellectus...*

Jiný hlas: *...la conception traditionnelle de la vérité res et intellectus... distingue entre les trois choses...*

Hejdánek: *Adaequatio...* je to adekvace, shoda lidského rozumu s věcí.

Jiný hlas: *...ouais c'est le consensus entre la raison de l'homme et...*

Hejdánek: ...věcí. Ta věc je vypracována podle rozumu božského.

Jiný hlas: *...donc le monde réel c'est une res élaborée comment d'après la raison divine...*

Hejdánek: A teď, buď lidský rozum souhlasí s božským...

Jiný hlas: *...ou bien la raison humaine est en accord avec la raison divine...*

Hejdánek: ...a pak musí vidět věc tak, jak ji vidí božský rozum.

Jiný hlas: *...et dans ce cas elle doit voir la chose de la même façon que la raison divine...*

Hejdánek: Pokud tomu tak není, je v omylu.

Jiný hlas: *...si ce n'est pas le cas elle est en erreur...*

Hejdánek: Tak jestliže má jinou koncepci Leibniz, no tak jaká je, jaké je jeho pojetí pravdy?

Jiný hlas: *...donc si Leibniz a une autre conception donc quelle est la conception de la vérité chez Leibniz... il y a une vérité humaine et une vérité divine...*

Hejdánek: A v případě, že ta lidská je nutně mylná...

Jiný hlas: *...et si la vérité humaine est nécessairement fausse...*

Hejdánek: ...protože se nemůže shodovat s božským rozumem...

Jiný hlas: *...puisqu'elle ne peut pas être en accord avec la raison divine...*

Hejdánek: ...pak je zbytečná každá filosofie včetně Leibnize.

Jiný hlas: *...dans ce cas-là toute philosophie est pour rien du tout, elle n'a pas de sens, y compris la philosophie de Leibniz... mais il y a donc le niveau métaphysique par exemple où la raison... scientifique...*

Hejdánek: Existuje metafyzická rovina, kde rozum, vědecký rozum...

Jiný hlas: *...est conforme à la raison divine parce que Dieu agit rationnellement et par les voies les plus simples...*

Hejdánek: ...se shoduje s rozumem božským, protože Bůh jedná racionálně a podle zákonů těch nejjednodušších. Ale morální problém je pro Leibnize jiný.

Jiný hlas: *...mais le problème moral pour Leibniz est différent... et là la raison pratique...*

Hejdánek: A zde praktický rozum...

Jiný hlas: *...peut orienter l'action...*

Hejdánek: ...může orientovat jednání...

Jiný hlas: *...mais sans assurance complète au présent de la justice du choix...*

Hejdánek: ...ale bez úplného zajištění v přítomnosti, bez zajištění správnosti volby.

Jiný hlas: *...ce qui fait que... justement nos actions réussissent...*

Hejdánek: Z čehož plyne, že naše konání má úspěch...

Jiný hlas: *...en des lieux et en des temps qui nous échappent...*

Hejdánek: ...v místech a v dobách, v čase a v místě, které nám unikají.

Jiný hlas: *...mais la raison pratique reste un guide dans la relativité historique des situations...*

Hejdánek: Ale praktický rozum zůstává vůdcem v situacích běžných.

Jiný hlas: *...puis donc peut-être juste sur la question des monades...*

Hejdánek: Ještě k těm monádám zmínku.

Jiný hlas: *...il est vrai qu'elles n'ont pas de fenêtres...*

Hejdánek: Je pravda, že nemají monády oken...

Jiný hlas: *...qu'elles n'ont pas de relations directes les unes avec les autres...*

Hejdánek: ...a nemají přímých vztahů mezi sebou.

Jiný hlas: *...et l'intérêt de Leibniz sur ce point...*

Hejdánek: A Leibnizův zájem...

Jiný hlas: *...c'est justement de montrer que toutes les relations sont en fait triangulaires...*

Hejdánek: ...ukázat, že všechny vztahy jsou trojúhelníkové...

Jiný hlas: *...et que tout passe par la transcendance...*

Hejdánek: ...a že všechny tyto vztahy jdou přes transcenci.

Jiný hlas: *...c'est ça le sens de la parole...*

Hejdánek: A to je smysl slova.

Jiný hlas: *...je dirais peut-être en conclusion encore...*

Hejdánek: Snad ještě shrnutí.

Jiný hlas: *...qu'il y a évidemment un certain nombre de difficultés liées au fait que Leibniz...*

Hejdánek: Je tu řada potíží, za které vdčíme tomu, že Leibniz...

Jiný hlas: *...raisonne en plein contexte de rationalisme dogmatique...*

Hejdánek: ...uvažuje v kontextu dogmatického racionalismu.

Jiný hlas: ...*et donc qu'il utilise un certain nombre de concepts qu'il reprend à la philosophie médiévale...*

Hejdánek: A že pracuje s pomocí řady pojmů, které převzal ze středověké filosofie.

Jiný hlas: ...*mais l'aspiration fondamentale...*

Hejdánek: Ale jeho základní úsilí...

Jiný hlas: ...*n'est pas contradictoire avec l'histoire...*

Hejdánek: ...neprotiví se historii.

Jiný hlas: ...*même s'il doit être élaboré à nouveaux frais aujourd'hui...*

Hejdánek: i když bude třeba ji nějak opracovat nově. No, neprotiví se, tak...

Jiný hlas: ...*malheureusement on n'a plus de temps. Monade, monade. Et Jésus est monade de Dieu.*

Monade de Dieu.

Také monáda monád.

En tout cas je vous remercie de votre attention.

Takže díky za pozornost. Přesvědčil jste nás, že mluvíte velmi dobře francouzsky, ale v češtině to jde ještě lépe. Děkujeme srdečně za... *merci beaucoup pour votre présence, pour votre exposé.* Velice litujeme, že musíme už přerušit, že jsme nuceni skončit diskusi a nemůžeme pokračovat, neboť nevybíráme ten čas a místo. *Alors espérons que, c'est sûr que dans nos têtes il est conservé beaucoup de questions dessus.*

Mohli jsme se nakazit díky přednášejícímu jistotou, že i když se nám diskuse úplně nepovedla, že v budoucnosti bude všechno obráceno v dobré. Ano. *Malgré le fait que dans la discussion on n'a pas tout réussi, alors on peut quand même prendre la confiance contagieuse que dans l'avenir tout sera changé en bien. Merci.*